

mevzu

sosyal bilimler dergisi | journal of social sciences

e-ISSN 2667-8772

mevzu, Mart/March 2020, s. 3: 81-114

**Muhteva Bakımından Ak Parti'nin
İstanbul ve Diyarbakır Mitinglerinin Karşılaştırılması**
Comparison of Istanbul and Diyarbakır Meetings of Justice
and Development Party in Terms of Content

Yusuf ÖZKIR

Doç. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi,
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi.
Associate Professor, İstanbul Medipol University,
Faculty of Humanities and Social Sciences.
İstanbul / TURKEY
yozkir@medipol.edu.tr

ORCID ID: orcid.org/0000-0003-4106-1072

DOI: [10.5281/zenodo.3710804](https://doi.org/10.5281/zenodo.3710804)

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 22 Ocak / January 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 04 Mart / March 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Mart / March 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Mart / March

Atıf / Citation: ÖZKIR, Y. (2020). Muhteva Bakımından Ak Parti'nin İstanbul ve Diyarbakır Mitinglerinin Karşılaştırılması. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (Mart 2020): 81-114.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

web: <http://dergipark.gov.tr/mevzu> | <mailto:mevzusbd@gmail.com>

Copyright © Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

CC BY-NC-ND 4.0

Öz

Recep Tayyip Erdoğan tarafından kurulan AK Parti, 3 Kasım 2002 tarihinden itibaren Türkiye'yi yönetmektedir. Bu tarihten itibaren yapılan 6'sı genel seçim, 3'ü yerel seçim ve 3'ü referandum olmak üzere AK Parti toplamda 11 yarıştan galip ayrılmıştır. Bu seçimlere 10 Ağustos 2014'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi de eklendiğinde AK Parti lehine sonuçlanan seçim sayısının 13 olduğu görülmektedir. AK Parti'nin bu seçimlerden başarıyla çıkmasında siyasal iletişim uygulamalarının etkisi bulunmaktadır. AK Parti seçimlerden başarıyla çıkarken seçmenin harekete geçirilmesinde ve oy verme davranışının pozitif yönde etkilenmesinde seçmenle kurulan ilişkinin profesyonel yaklaşımlarla desteklendiği gerçeği ön plandadır. Afiş, slogan, müzik, reklam, ilan ve mitinglerin planlanması gibi siyasal iletişim kampanyasının vazgeçilmez unsurları toplumun ikna edilmesinde kullanılmıştır. Bu çalışmada ağırlıklı olarak kampanya sürecinde tasarlanan mesajların içeriği çerçevesinde şekillenmiş ve inceleme nesnesi olarak 2002, 2007, 2011, 2015 ve 2018 genel seçimleri seçildi. Bu seçim süreçlerinin tercih edilmesinin gerekçesi ise genel seçimlerin parti politikalarını yansıtmaya açısından daha kapsayıcı olmasıdır. Seçim süreçlerinde topluma verilen mesajların analiz edilmesinde makro boyuttan mikro boyuta inerek AK Parti'nin Türkiye genelinde verdiği mesajlar ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinde verdiği mesajların karşılaştırılması yapıldı. Bu karşılaştırma ile birlikte hem AK Parti'nin siyasal iletişim kampanyasının dört seçim boyunca nasıl bir yol haritası takip ettiği hem de genele ve özele yönelik mesajlarında içerik bakımından farklılık olup olmadığı veya bunun ne ölçüde olabildiği konusunda bir sonuç elde etmek amaçlandı. Kuşkusuz beş genel seçim hem zaman aralığı bakımından hem de kampanyanın genişliği bakımından belirli bir sınırlandırmayı zorunlu hale getirmektedir. Bu yüzden seçim esnasında AK Parti genel başkanı olan isimlerin İstanbul ve Diyarbakır konuşmaları ana kalkış noktası olarak alındı.

Anahtar Kelimeler: Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Recep Tayyip Erdoğan, Siyaset, Miting, Söylem Analizi.

Abstract

AK Party founded by Recep Tayyip Erdogan, Turkey is managing since 3 November 2002. Since this date, the AK Party has won 11 races in total, 6 of

which are general elections, 3 are local elections and 3 are referendums. When the Presidential election held on 10 August 2014 is added to these elections, it is seen that the number of elections concluded in favor of the AK Party is 13. The reason for the AK Party's success in these elections is its political communication practices. The fact that the relationship established with the voter is supported with professional approaches in activating the voters and affecting the voting behavior positively while the AK Party successfully exits the elections. The indispensable elements of the political communication campaign such as the planning of posters, slogans, music, advertisements, announcements and rallies were used to persuade the society. In this study, the general elections of 2002, 2007, 2011, 2015 and 2018 were chosen as the object of examination, which were formed within the context of the content of the messages designed during the campaign process. The reason why these election processes are preferred is that general elections are more inclusive in reflecting party policies. Selection process of analyzing the messages sent from the micro to the macro level of society descending AK Party, Turkey has made a comparison of the messages given in Southeast Anatolia with his message across. With this comparison, it was aimed to obtain a conclusion both in terms of how the AK Party's political communication campaign followed the road map during the four elections, and whether there was a content difference in the messages related to the general and private or to what extent. Undoubtedly, the five general elections make certain restrictions necessary both in terms of time interval and the width of the campaign. Therefore, Istanbul and Diyarbakır speeches of the people who were the AK Party leader during the election were taken as the main departure point.

Keywords: Justice and Development Party (AK Party), Recep Tayyip Erdoğan, Politics, Meeting, Discourse Analysis.

Giriş

Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde 14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 3 Kasım seçimlerinde yüzde 34 oy alarak Türkiye'yi yönetmeye başlamıştır. AK Parti'nin yanı sıra yüzde 19 oy alan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) TBMM'ye giren ikinci parti olmuştur. Aralarında bir önceki koalisyon hükümetini oluşturan Demokratik Sol Parti (DSP),

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Anavatan Partisi'nin (ANAP) de yer aldığı diğer tüm partiler ise millet tarafından Meclis dışında bırakılmıştır. Bu sonuçlarla birlikte toplum siyasal yaşamı şekillendirerek yeni bir dönemin kapısını aralamıştır. Bu yeni dönemin en temel özelliklerinden birisi, 3 Kasım seçimlerinde barajın altında kalarak TBMM'ye giremeyen MHP dışındaki partilerin bir daha toparlanamayarak yönetim süreçlerindeki etkisini kaybetmesidir. AK Parti 3 Kasım seçimlerinde elde ettiği iktidarı sonraki sürece de taşıyarak 2018 yılı itibariyle girdiği 13 seçimi kazanma başarısını göstermiştir.

Biraz daha detaylandırırsak 3 Kasım 2002'den bu yana yapılan 6'sı genel seçim, 3'ü yerel seçim ve 3'ü referandum olmak üzere AK Parti toplamda 11 yarıştan galip ayrılmıştır. Bu seçimlere 10 Ağustos 2014'te yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimi de eklendiğinde AK Parti lehine sonuçlanan seçim sayısının 13 olduğu görülmektedir.

Bu seçim süreçleri içinde yer alan 7 Haziran 2015 genel seçimi ve 1 Kasım 2015 erken genel seçimi ile 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Referandumu süreçlerinde AK Parti'nin başında genel başkan olarak Recep Tayyip Erdoğan fiili olarak bulunmamaktadır. Ancak toplum nezdinde Erdoğan ile AK Parti arasındaki gönül bağı, sürekli olarak ilişkili görülmüş ve bu çerçevede değerlendirilmiştir. Erdoğan da çeşitli platformlarda kurucusu olduğu AK Parti ile gönül bağının devam ettiğini belirtmiştir.

Nitekim 16 Nisan 2017'de Türkiye'nin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişi bağlamında yapılan referandumun evet lehine sonuçlanmasından sonra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 21 Mayıs'ta yapılan Üçüncü Olağanüstü Kongre ile birlikte yeniden kurucusu olduğu AK Parti'ye Genel Başkan olmuştur. Dolayısıyla 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandum ve 24 Haziran 2018'de Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçildikten sonra yapılan seçimin de içinde yer aldığı tüm seçimlerde "Erdoğan faktörü" seçim süreçlerinin öne çıkan göstergesidir (Akkır, 2018: 35 & Aziz, 2014: 175). Bu olgu, taraflı tarafsız herkes tarafından kabul edilmektedir.

Bununla birlikte AK Parti'nin arka arkaya 13 seçimden başarıyla çıkmasında profesyonel anlamda siyasal iletişim uygulamalarının etkisi olduğu görülmektedir. AK Parti'nin seçimlerden başarıyla çıkarken seçmenin harekete

geçirilmesinde ve oy verme davranışının pozitif yönde etkilenmesinde seçmenle kurulan ilişkinin profesyonel yaklaşımlarla desteklendiği gerçeği ön plandadır. Afiş, slogan, müzik, reklam, ilan ve mitinglerin planlanması gibi siyasal iletişim kampanyasının vazgeçilmez unsurları toplumun ikna edilmesinde kullanılmıştır. Gerek kampanya unsurları aracılığı ile gerekse doğrudan siyasi aktörün miting ve televizyon konuşmalarıyla seçmene sunulan içerik bu yüzden AK Parti'nin toplumsal problemler karşısındaki yaklaşımının özeti niteliğindedir.

Bu çalışma da ağırlıklı olarak kampanya sürecinde tasarlanan mesajların içeriği çerçevesinde şekillenmiş ve inceleme nesnesi olarak 2002, 2007, 2011, 2015 ve 2018 genel seçimleri seçilmiştir. Bu seçim süreçlerinin tercih edilmesinin gerekçesi ise genel seçimlerin parti politikalarını yansıtmaya açısından daha kapsayıcı olmasıdır. Ayrıca seçim süreçlerinde topluma verilen mesajların analiz edilmesinde makro boyuttan mikro boyuta inerek AK Parti'nin Türkiye genelinde verdiği mesajlar ile Güneydoğu Anadolu Bölgesinde verdiği mesajların karşılaştırılması yapılmıştır. Bu karşılaştırma ile birlikte hem AK Parti'nin siyasal iletişim kampanyasının dört seçim boyunca nasıl bir yol haritası takip ettiği hem de genele ve özele yönelik mesajlarında içerik bakımından farklılık olup olmadığı veya bunun ne ölçüde olabildiği konusunda bir sonuç elde etmek amaçlanmıştır.

Kuşkusuz beş genel seçim hem zaman aralığı bakımından hem de kampanyanın genişliği bakımından belirli bir sınırlandırmayı zorunlu hale getirmektedir. Bu yüzden seçim esnasında AK Parti genel başkanı olan isimlerin İstanbul ve Diyarbakır konuşmaları ana kalkış noktası olarak alınmıştır. Parti programı ve kampanyaların diğer yansıma alanı olan afiş, slogan, reklam, ilan ve müzik içerikleri de başvuru unsurları arasında yer almaktadır. Dolayısıyla çalışmanın sonunda Erdoğan'ın söylemleri üzerinden AK Parti'nin İstanbul ve Diyarbakır mitinglerindeki söylemi ve varsa farklılıklara dair bir tespit elde edilmiş olacaktır.

1. AK Parti'nin Türkiye Genelinde ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Kampanya Söylemi

Seçim kampanyalarının söylemi büyük ölçüde siyasal ve toplumsal atmosfer tarafından belirlenmektedir. Bu yüzden dönemsel olarak kampanya-

larda öne çıkan mesajların içeriği farklılık gösterir. Bu çalışmanın kapsamında yer alan beş seçim tek tek irdelendiğinde her seçim döneminin kendine özgü bir arka plana sahip olduğu görülmektedir. Siyasi ve toplumsal atmosfer sadece genel seçim kampanyasının ana omurgasını belirlemekle kalmaz; aynı zamanda bölgelere göre verilen mesajlara da etki edebilir. Burada AK Parti'nin siyasi atmosferle ilişkili olarak hem Türkiye genelinde hem de özel olarak Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde verdiği mesajlar irdelenmektedir.

1.1. AK Parti'nin 3 Kasım 2002 Seçimlerinden Önceki İstanbul Mitinginde Mesaj İçeriği

AK Parti, 14 Ağustos 2001'de kurulduğunda kendini muhafazakâr demokrat olarak tanımlamış ve seçim kampanyası boyunca muhafazakâr demokrasi kavramına vurgu yapılmıştır (Akdoğan, 2004). 3 Kasım 2002 seçimlerinin genel söylemi büyük ölçüde 28 Şubat postmodern darbesinin yürürlüğe soktuğu siyasi yasaklar, anti demokratik uygulamalar, insan hakları ihlalleri, yolsuzluklar ve 2001'de yaşanan ekonomik kriz tarafından belirlenmiştir (Akkır, 2015: 4-15). AK Parti'nin seçim kampanyalarına bakıldığında siyasi söylemin büyük ölçüde 28 Şubat'ın neden olduğu hukuk dışılık, temel insan hakları ihlalleri ve ekonomik çöküntü çerçevesinde şekillendiği görülmektedir.

AK Parti genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın başta İstanbul olmak üzere Türkiye genelinde yaptığı seçim konuşmalarında yolsuzluk, yoksulluk ve yasaklar ile mücadele edileceği vurgulanmaktadır. Erdoğan seçim meydanlarında sık sık anketlere atıfta bulunarak diğer sağ partilerin baraj altında kaldığına vurgu yapmakta ve bu yüzden onlara verilecek oyların boşa gideceğine değinmektedir. Erdoğan İstanbul'daki miting konuşmasında yasaklarla ülkeyi fildişi kulelerden yönetenlerin, AK Parti'nin muhtemel iktidarından dolayı rahatsızlık duymaya başladıklarını belirtmektedir. Ayrıca Erdoğan konuşmasında CHP'yi eleştirerek "1994'te hatırlarsınız yağmur için havayı bombalıyorlardı. Bunlar milletin parasını havaya saçmaya alışmışlardır. Baykal'a sesleniyorum; bu ülkede CHP zihniyeti olduğu dönemde yokluk, kıtlık açlık vardır. Sol, bu ülkede, taş üstüne taş koymamıştır" ifadelerini kullanmıştır (Yeni Şafak, 28 Ekim 2002). Erdoğan'ın vurgu yaptığı konulardan birisi CHP eleştirisi olmakla birlikte esasında hizmet siyaseti ve ekonomide iyiye doğru gidişatın AK Parti ile olabileceğine dönük mesajlar yer almaktadır. Erdoğan pek çok mitinginde

olduğu gibi Konya'daki mitinginde de 3 Kasım'dan sonra özgürlüklerle ilgili gerekli düzenlemeleri yapacaklarını belirtmektedir. Erdoğan konuşmasında barış, sevgi, kardeşlikten yana olduğunu ve siyasi gerginliği istemediğini vurgulamaktadır. Fakat bir yandan da Mehmet Akif'in *"Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?"* dizelerini hatırlatarak haksızlıklara karşı da sessiz kalmayacaklarına işaret etmektedir.

Kampanya sürecinde AK Parti'nin vaatlerinin özeti niteliğindeki "üç y" yani yasaklar, yolsuzluk ve yoksullukla mücadele için topluma sunulan yol haritasında ise Türkiye'nin Avrupa Birliğine giriş sürecinin hızlandırılması öne çıkan konulardan biridir. Askeri vesayetin zayıflatılabilmesi, temel insan hakları ve özgürlükler alanında yeni adımların atılabilmesi için Avrupa Birliği süreci belirleyici bir etken olarak dönemin siyasi ikliminde yer edinmektedir. AK Parti kuruluş sürecinde yayınlamış olduğu seçim beyannamesinde bu hususa vurgu yapmıştır. Türkiye'nin AB'ye tam üyeliğini, modernleşme sürecinin doğal sonucu olarak gören AK Parti; *"AB kriterlerinin ekonomik ve siyasi hükümlerinin hayata geçirilmesi, devlet ve toplum olarak birlikte çağdaşlaşmamız yönünde atılacak önemli bir adımdır"* (Seçim Beyannamesi, 2002: 13) ifadeleriyle konuya yaklaşımını ortaya koymuştur.

28 Şubat postmodern darbe sürecinin toplumsal alanda açtığı derin tahribatın, eğitim alanındaki yasakların ve eşitsizliklerin aşılabilmesi konusunda AK Parti ılımlı mesajlar vermektedir. Erdoğan herkesi kucaklayan bir siyasi anlayışa sahip olduklarını ve hiç kimseyi ötekileştirmeyeceklerini belirtmektedir. Bununla beraber, Erdoğan 3 Kasım 2002 seçimleri öncesi milletvekili aday tanıtımındaki konuşmasında *"Unutmayın sene 1950, demokraside ilk adım, 'Yeter Söz Millet'in'dir. Sene 2002, diyoruz ki 'Karar Millet'in'dir'"* (Sabah Gazetesi, 19 Eylül 2002) ifadeleriyle bir yandan milli iradeye atf yapmakta diğer yandan da sağ-muhafazakâr siyasi geleneğin temsilcisi olduğu yönünde mesaj vermektedir. AK Parti Türk siyasal yaşamında belirli dönemlerde uygulanan baskıcı laiklik yorumunun aksine özgürlükçü laiklik anlayışını savunmaktadır (Akkır, 2019: 241-247). Partinin 2002 yılında yayınladığı "Kalkınma ve Demokratikleşme Programında din ile laiklik arasındaki ilişkiye geniş yer ayrılmıştır. AK Parti laikliği *"Her türlü din ve inanç mensuplarının ibadetlerini rahatça icra etmelerini, dini kanaatlerini açıklayıp bu doğrultuda yaşamalarını ancak inançsız insanların da hayatlarını tanzim etmelerini sağlar. Bu bakımdan laiklik, özgürlük ve*

toplumsal barış ilkesidir" şeklinde değerlendirmektedir. AK Parti'ye göre laikliğin din düşmanlığı olmadığı vurgulanmaktadır. Ayrıca laikliğin ilkeleri gereği devletin farklı dini inançlara karşı eşit mesafede olması gerektiği ifade edilmektedir (Kalkınma ve Demokratikleşme Programı, 2002: 14-15).

1.2.AK Parti'nin 3 Kasım 2002 Seçimlerinden Önceki Diyarbakır Mitinginde Mesaj İçeriği

AK Parti genel başkanı olarak 19 Ekim 2002'de Diyarbakır ve Şanlıurfa'daki miting konuşmalarında ise Erdoğan ağırlıklı olarak yasakların kaldırılması ve ekonomideki sorunların çözümü üzerinde durmuştur. Erdoğan özellikle İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı olduğu dönemde yaptığı hizmetlere vurgu yaparak iktidar olduklarında daha iyisini yapacakları konusunda topluma mesaj vermektedir. Erdoğan konuşmasında Belediye yönetimini, sosyal demokrat bir zihniyetten devraldıklarını ve yaşanan İSKİ skandalını hatırlatarak şu ifadeleri kullanmıştır: *"Ben görevi, şu anda Türkiye'de kendini bize alternatif gösteren, 'solu ben temsil ediyorum' diyen zihniyetten aldım. Bu zihniyet, taş üstüne taş koymamıştır. Her yaptıkları işi, kredi ile borçlanarak yaptılar. Biz kaynak ürettik, yatırımları öz kaynaklarımızla yaptık. 2 milyar dolar borçla devraldığımız belediyeye 4 milyar dolarlık yatırım yaptık. Buna karşın görevi bırakırken borcumuz 1 milyar dolara düşmüştü. Şimdi Türkiye'nin dört bir tarafında aynı uygulamayı hayata geçireceğiz"* (Yeni Şafak, 20 Ekim 2002).

Erdoğan'ın konuşmasında CHP lideri Deniz Baykal ve ANAP lideri Mesut Yılmaz ise eleştiri nesnesi olarak yer almaktadır. Erdoğan'ın konuşması esnasında, *"Tayyip'e uzanan eller kırılсын"* sloganlarının susmaması üzerine, Erdoğan *"Kırılmasın. Ne kırmaya ne dökmeye ne yok etmeye, yapmaya geliyoruz"* (Yeni Şafak, 20 Ekim 2002) diyerek vatandaşlara seslenmiştir.

Hem İstanbul konuşması hem de Diyarbakır konuşması ve diğer miting konuşmalarına bakıldığında AK Parti'nin 2002 seçim kampanyasında ılımlı ve ilkeler bazında bir mesaj kullanımına önem verdiği görülmektedir. Sorunların çözüleceği belirtilmekte fakat sorunlara neden olan kişi ve yapılara yönelik söylem belirli bir çerçevede tutulmaktadır. Slogan olarak tercih edilen *"Yakın ışıkları yolsuzluklar bitsin, yakın ışıkları herkesin işi olsun, yakın ışıkları yasaklar kalksın, yakın ışıkları Türkiye aydınlansın"* ifadeleri de bu kapsamdadır. Ayrıca *"Kalkınma için tek başına iş başına, adalet için tek başına iş başına, istikrar için tek*

başına iş başına ve Türkiye için tek başına iş başına” sloganlarına kampanya sürecinde Erdoğan’ın fotoğrafları eşliğinde yer verilmiştir. Her şey Türkiye için sloganı eşliğinde hazırlanan afişlerde ise toplumun farklı kesimlerinden ve mesleklerinden görsellere yer verilerek birlik beraberlik vurgusu işlenmiştir. Bunların birinde biz Türkiye’nin Yunus’u, Mevlana’sı, Pir Sultan Abdal’ıyız ifadeleri kullanılmaktadır. 2002 seçimlerinde tercih edilen müzik de benzer bir ton taşımaktadır. Uğur Işılak tarafından seslendirilen şarkı “*Haydi Anadolu yol kardeşlik yolu, şahlansın ne varsa Edirne’den Kars’a*” ifadeleri toplumun geneline kardeşlik çağrısı yapmaktadır.

1.3.AK Parti’nin 22 Temmuz 2007 Seçimlerinden Önceki İstanbul Mitinginde Mesaj İçeriği

Türkiye Nisan 2007’de sivil-asker ilişkilerindeki gerilimin yeni bir tezahürü ile karşılaşmıştır. AK Parti hükümetinden rahatsız olan Asker içindeki bir cunta 27 Nisan 2007’de sivil iktidara muhtıra vermiştir. Gece yarısı Türk Silahlı Kuvvetleri’nin (TSK) internet sitesinden yayınlanan ve bu yüzden tarihe e-muhtıra olarak geçen girişime AK Parti 28 Nisan’da oldukça sert bir şekilde cevap vererek demokratik siyaset içinde askerin görevinin ve yerinin ne olduğunu açık bir şekilde hatırlatmıştır (Özkır, Akkır, 2019: 47-96). AK Parti aynı zamanda erken seçim kararı da alarak Türkiye’nin 22 Temmuz 2007 tarihinde seçime gideceğini ilan etmiştir. Seçim tarihinin açıklanması ile birlikte başlayan kampanyalarda kuşkusuz partilerin gündemleri arasında 27 Nisan e-muhtirasının neden olduğu gerilim yer almıştır.

Ayrıca Muhtıradan önce AK Parti aleyhine kamuoyu oluşturmak için jakoben Kemalistler tarafından organize edilen cumhuriyet mitingleri¹ bu bağlamda özellikle militan laiklik talepleri ile gündeme gelmiştir. Öte yandan bu dönemde görev süresi sona eren Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in yerine AK Parti tarafından yeni bir cumhurbaşkanı seçebilmesinin öne ‘367

¹ *Cumhuriyet Mitingleri*, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in görev süresi bitmesi üzerine 2007 yılının Nisan ve Mayıs aylarında yeni Cumhurbaşkanı’nın AK Parti tarafından seçilmesini engellemek ve AK Parti’yi toplumsal bir tehdit gibi gösterebilmek için jakoben Kemalistler tarafından organize edilmiştir. Mitingler Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan veya başka bir AK Parti kökenli siyasetçinin muhtemel cumhurbaşkanı adaylığına karşı genellikle Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde düzenlenmiştir.

vekil² dayatmasıyla kesilmiş ve Cumhurbaşkanı olacak ismin eşinin başörtülü olma ihtimali durumuna karşı militan laik çevrelerde üretilen radikal karşıtlık sürecin genel söylemini belirleyen faktörler arasına girmiştir. Bununla birlikte ekonomi, milli birlik ve beraberlik ile hizmet siyaseti seçim sürecinde öne çıkan vurgular arasındadır.

AK Parti tarafından yayınlanan seçim beyannamesinde Başbakan Tayyip Erdoğan siyasetlerinin temelini "*Tek Millet, Tek Bayrak, Tek Devlet, Tek Vatan*" anlayışını yerleştirdiklerini belirtmektedir.

Beynamede AK Parti'nin Muhafazakâr Demokrat bir parti olarak siyasetin merkezinde yer aldığı vurgulanmakta ve AK Parti'nin toplumla olan doğrudan ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Sosyal politikalar alanında yapılan hizmetlerle kimsesizlerin kimsesi olunması, ezilenlerin yanında yer alınması ve millete ait olanın millete verilmesi gibi yaklaşımlarla parti politikasının topluma dokunan yönleri vurgulanmaktadır. Kadınlar, gençler, işsizler, aile ve eğitim başta olmak üzere sosyal politikalar hedef kitle çözümlemesi yapılarak vurgulanmaktadır.

Beynamede 27 Nisan e-muhtırasına cevap niteliğinde bir içeriğe yer verilmiştir. Bu bağlamda "*AK Parti'nin laikliğin ve cumhuriyetin teminatı*" olduğunun altı çizilmektedir. Beynamede AK Parti'nin kuruluşundan bu yana insanı yaşat ki devlet yaşasın felsefesinin siyasetlerinin özünde yer almaya devam ettiği belirtilmekte ve bu doğrultuda ekonomide, kalkınmada ve diğer alanlarda iş üretmeye devam edileceği ifade edilmektedir. Demokrasiye ve hukuk devletine vurgu yapılmakta ve hizmetlerin devamı için toplumdan beş yıl daha iktidar istenmektedir (AK Parti 2007 Genel Seçim Beynamesi, 2007: 10-15).

² Nisan 2007'de görev süresi sona eren Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in yerine AK Parti tarafından yeni bir Cumhurbaşkanı seçilmesini engellemek için çeşitli yöntemlere başvurulmuştur. Bu yöntemler arasında sokak eylemleri olarak Cumhuriyet Mitingleri yer alır. Doğrudan askeri müdahale olarak 27 Nisan e-Muhtırası yer alır. Ayrıca TBMM'de çoğunluğa sahip olan AK Parti'nin son turda kendi adayını seçmemesi için Yargıtay onursal başkanı Sabih Kanadoğlu tarafından gündeme getirilen bir konudur ve TBMM'de oylama yapılacak olan oturumda 367 milletvekili bulunması zorunluluğunu içermektedir. Mevcut yasaları oldukça zorlayan bir yorum olan bu dayatmadan dolayı AK Parti 22 Temmuz seçimlerine kadar kendi adayı olan Abdullah Gül'ü Cumhurbaşkanı seçmemiştir.

Erdoğan'ın İstanbul Kazlıçeşme mitingindeki konuşmasında beş başlığın öne çıktığı görülmektedir. Genellikle CHP lideri Deniz Baykal eleştirisi bağlamında verilen mesajlarda, AK Parti döneminde ekonomimin sıçrama kaydettiği ve bir önceki koalisyon hükümetinden alınan kötü gidişatın iyileştirildiği belirtilmektedir. Ayrıca MHP ve Genç Parti de hem ekonomik vaatler hem de seçim çalışmalarında gerginlik üretmeleri bağlamında eleştirilmektedir.

İkinci başlık olarak da terörle mücadelenin geçmişe göre daha güçlü bir şekilde verildiği belirtilmektedir. Üçüncü noktada ise CHP lideri Deniz Baykal'ın seçim kampanyasında AK Parti konusunda sürekli yalan söylediğine değinilmekte ve AK Parti'nin böyle bir şey yapmayacağına vurgu yapılmaktadır.

AK Parti'nin ilkesel olarak asla hayal satmayacağı ve aksine sadece yapabileceklerini vaat ettiğinin altı çizilmektedir. Erdoğan'ın konuşmasında öne çıkan dördüncü başlık ise insan hakları ve özgürlükler bağlamındadır. Erdoğan *"oyumuzu CHP'ye vereceğiz ama iktidarda AK Parti'nin olmasını istiyoruz"* şeklinde görüş beyan eden iş dünyasını eleştirerek şu ifadeleri kullanmıştır: *"Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu, anlamak mümkün değil. Siz oyunuzu hizmete, istikrara, güvene mi veriyorsunuz yoksa bu ülkenin geri gidişine, kayba mı veriyorsunuz? Siz oyunuzu özgürlüklere mi veriyorsunuz yoksa özgürlüklerin karşısına set çekenlere mi veriyorsunuz? Siz oyunuzu din ve vicdan özgürlüğünden yana mı veriyorsunuz, yoksa bunun önünü kesmek isteyenlere mi kullanıyorsunuz?"*

Bu ifadeleriyle Erdoğan temel insan hakları ve özgürlükler konusunda AK Parti'nin merkezdeki parti olduğunu belirtmektedir. Beşinci vurgu ise Türkiye'nin birliği ve beraberliği bağlamında yapılmıştır. Erdoğan'ın 2007 seçim kampanyasında yoğun şekilde kullanmaya başladığı mesajda Türkiye'nin *"Tek vatan, tek devlet, tek millet, tek bayrak"* içerisinde yoluna devam edeceği söylenmektedir. Bu söylem aynı zamanda seçim sürecinin sloganları arasındadır. Erdoğan bu mesajını verdikten sonra *"Asıl mesele bu, bizi bölmeye güçleri yetmeyecek"* ifadeleriyle Türkiye bağlamında tek yürek olunması yönünde mesajını paylaşmıştır. AK Parti üyelerinin CHP'li ve MHP'li demeyecek her kapıyı çalmalarını ve yumuşak bir dille gerçekleri anlatmalarını istenmiştir. Erdoğan *"Çünkü bazıları görüyor ama inanmıyor. Görevimiz doğruları anlatmak"* diyerek mesajını tamamlamıştır. Öte yandan AK Parti tarafından

kampanya boyunca yoğun şekilde kullanılan “Durmak yok yola devam” sloganı da başta ekonomi olmak üzere 2002’den bu yana yapılan çalışmaların ara vermeden devam etmesi için toplum desteğini alabilmek üzerine inşa edilmiştir (Yeni Şafak, 15. 07.2007).

1.4. AK Parti'nin 22 Temmuz 2007 Seçimlerinden Önceki Diyarbakır Mitinginde Mesaj İçeriği

AK Parti'nin 22 Temmuz seçim çalışmaları kapsamındaki Diyarbakır mitingi 23 Haziran tarihinde yapılmıştır. Genel Başkan Erdoğan'ın ağırlıklı olarak muhalefet partilerini eleştirdiği konuşmasında öne çıkan başlıklar şu şekildedir.

Erdoğan'ın konuşmasında temas ettiği birinci konunun demokrasi vurgusu olduğu görülmektedir. Diyarbakır başta olmak üzere bölge illerindeki coşkuya atıfta bulunan Erdoğan, bu coşkunun kendisini mutlu ettiğini ve bu heyecanın bütün Türkiye'yi kapsayarak 22 Temmuz'da sandıktan daha güçlü bir Türkiye ve daha güçlü bir demokrasi ve hukuk devleti çıkacağını belirtmektedir.

Erdoğan'ın konuşmasında ikinci vurgu ise ekonomi alanında gerçekleştirilen uygulamalara yapılmıştır. 3 Kasım 2002 öncesi ile sonrası kıyaslanarak yapılan değerlendirmede annelerden bu tablonun çok iyi değerlendirilmesi istenmektedir. Erdoğan, “Biz lafla değil, icraatla konuşuyoruz. Yaptıklarımız ortada ve yapacaklarımızı da gösteriyor. Halep oradaysa Diyarbakır burada” diyerek bu yüzden toplum karşısında rahat olduğunu belirtmiştir.

Bir başka vurgu ise kardeşlik, çözüm siyaseti, dayanışma, barış, istikrar, Türkiye'nin Ergani'den Keşan'a Lice'den Çankaya'ya aynı millet olduğu ve toplumsal olarak bir arada ortak sorunlarla mücadele ettiği yönündedir. Bu bağlamda Erdoğan şu ifadeleri kullanmıştır: “Bizim siyasette bir arzumuz var, o da gönül kazanmak istiyoruz. Bizim derdimiz bu. Bunu yaparken kin ve nefret istemiyoruz. Bunu yaparken ülkemizin tüm bölgelerini kucaklayalım istiyoruz. Onun için diyoruz ki AK Parti'de etnik milliyetçilik yok, AK Parti'de bölgesel milliyetçilik yok, AK Parti'de dinsel milliyetçilik yok” (Haberler, 24.06.2007).

AK Parti'nin seçim öncesi kampanya çalışmalarının değişmeyen içeriklerinden olan hizmet siyasetinin ve ekonomi alanında yapılanların ülke, bölge

ve il bazında anlatılması bir gelenek olarak görünmektedir. Bu tablo, Diyarbakır için de değişmemiştir. Erdoğan buradaki konuşmasının büyük bir kısmını bu alana ayırarak hizmet siyasetinde AK Parti'nin herhangi bir ayrım yapmadığını vurgulamıştır. Erdoğan konuşmasının son kısmında belirttiği *"Silvan'da şehit olan köy korucumuza Allah'tan rahmet diliyorum yaralımıza şifalar diliyorum. Tüm ülkenin barışı huzuru için güvenlik güçlerimize görevlerinde başarılar diliyorum"* ifadeleri ise PKK terörü ile devam eden mücadeleye bir vurgu olarak öne çıkmıştır.

AK Parti ve Erdoğan için değişmeyen bir gelenek halini alan "bu şarkı burada bitmez" sözleri de Erdoğan tarafından Diyarbakır'da mitingde katılanlarla birlikte söylenmiş ve Türkiye için daha fazla çalışılması yönündeki beklenti tekrar edilmiştir.

1.5. AK Parti'nin 12 Haziran 2011 Seçimlerinden Önceki İstanbul Mitinginde Mesaj İçeriği

AK Parti, 12 Eylül 1980'de darbe yapan cuntacıların hazırladığı Anayasa'nın bazı maddelerinin demokratikleştirilmesi için 2010 yılında bir referandum düzenlemiştir. 12 Eylül tarihinde yapılan referandumun değişim lehine çıkmasından sonra AK Parti'nin tümüyle yeni bir anayasa yapılması için daha güçlü bir söylem içinde olduğu görülmektedir. Bu atmosfer içinde yapılan 12 Haziran 2011 genel seçimleri öncesindeki kampanya söylemi de benzer tonlara sahiptir.

Bu bağlamda seçim kampanyasında öne çıkan en güçlü vurgu yeni anayasa, demokrasi, özgürlükler ve sivil toplumun katılımı yönündedir. İstanbul'daki mitingde ileri demokrasi vurgusu yapan Erdoğan toplumun sivil, katılımcı, özgürlükçü bir anayasayı yani kendi anayasasını kendisinin yazacağını ve bununla birlikte demokrasiyi kuvvetlendirerek ileri demokrasi yönünde adım atacaklarını belirtmektedir.

Seçim Beyannamesinde yer verilen başlıklar ve öne çıkan tema da bu doğrultudadır. Türkiye'nin lider ülke yapılması, ileri demokrasinin sağlanması, ekonomide daha da büyümenin hedefe konulması, bölgesel ve kırsal kalkınmanın öne çıkartılması, yaşanabilir çevre ve marka şehirler vurgusu ve bunlarla bağlantılı olarak güçlü topluma atıf yapılması Beynamede öne çıkmaktadır (AK Parti 2011 Genel Seçim Beyannamesi, 2011).

AK Parti'nin hem İstanbul hem de Diyarbakır mitinglerinde gündemindeki konulardan birincisi önceki seçimlerde olduğu gibi yine hizmet siyaseti ve ekonomi alanındaki yatırımlardır. AK Parti kendi dönemi boyunca neleri yaptığını seçmene anlatmakta ve bundan sonra yapılması gerekenleri de bir hedef olarak toplumun önüne koymaktadır. Erdoğan'ın İstanbul ve Diyarbakır mitinglerinde öne çıkan ikinci nokta terörle mücadele ve toplumsal kapsayıcılık yaklaşımıdır.

Üçüncü vurgu ise İsrail'in Gazze'deki işgali ve katliamları dolayısıyla bu bağlamdadır. Ayrıca küresel güçlerin İslam Coğrafyasında sürdürdüğü işgal, sömürü ve yağma girişimleri ile bunun neticesi olan açlık, yokluk, fakirlik ve iç savaşın ürettiği acı tablo ön plandadır. Bu tabloya değinen Erdoğan Türkiye'nin AB'de, BM'de NATO'da, OECD'de, İslam Konferansı Örgütü'nde, G-20'de var gücüyle bu tabloyu anlattığını söyleyerek şu ifadeleri kullanmıştır: *"Mağdurların sesi olmaya çalışıyoruz. Diktatörler bu insanları ezmesin, zalimler bu mazlumlara zulmetmesin istiyoruz. Elllerinde büyük imkanları olanlar savaş baronlarıyla çocukları öldürmesin, uluslararası sularda korsanlık yapılmasın, çocuklar anneleri ile birlikte dururken oraya bombardıman yapılarak o yavrular ölmesin. Biz istiyoruz ki fosfor bombaları Gazze'nin üzerine inmesin. Orantısız güç kullanmak suretiyle insanlar öldürülmesin. Bizim derdimiz bu"*

AK Parti'nin İstanbul mitinginde öne çıkan temel başlıklardan birisi de doğal olarak seçim yarışı içinde bulunduğu rakipleri olan siyasi partiler hakkındadır. Erdoğan konuşmasında ağırlıklı olarak CHP'yi ve ayrıca MHP'yi eleştirerek Türkiye'yi AK Parti'nin daha iyi yöneteceğini savunmuştur. Bununla birlikte CHP'nin 12 Eylül 2010 referandum döneminde Hakkari'de yaptığı mitingi hatırlatan Erdoğan *"BDP'linin eline CHP bayrağı tutturup, Türk bayrağı tutturamayanlar var"* diyerek CHP eleştirisini ayrı bir boyutta da ele almıştır (İHA, 05.06.2011).

12 Haziran seçimleri öncesi bir başka vurgu ise AK Parti'nin ekonomi alanındaki çalışmalarına yapılmıştır. Bu bağlamda *"İstikrar sürsün, Türkiye büyüsün"* sloganı yoğun şekilde kullanılmıştır. Ayrıca Erdoğan'ın İstanbul'da yeni şehirlerin kurulacağını ve Kanal İstanbul projesinin hayata geçirilecek olmasından bahsetmesi AK Parti'nin geleceğe dönük ortaya koyduğu bir vizyon olması bakımından dikkat çekmektedir. Benzer şekilde İstanbul'a üçüncü köprü ve üçüncü havalimanı yapılması da ilk kez bu kampanya döneminde

İstanbul mitinginde vurgulanmıştır. Bu projelerle birlikte AK Parti, 12 Haziran 2011 seçimlerini kendisi açısından “ustalık dönemi” dönemi olarak tanımlamış ve “hayaldi gerçek oldu” sloganıyla geçmişte yaptıklarını bunun teminatı olarak göstermiştir.

Dolayısıyla 12 Haziran 2011 genel seçimlerinde İstanbul mitinginde birlik beraberlik, yeni anayasa ihtiyacı, terörle mücadele ve toplumsal farklılıkların kapsanması gibi daha ılımlı konular ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda seçim kampanyasının bir parçası olarak toplumla paylaşılan “*Biz Hepimiz Türkiye’yiz, Haydi Bi Daha, Bi Daha*” isimli şarkı ve “*Biz Birlikte Türkiye’yiz*” sloganı AK Parti açısından dönemin kuşatıcı rengini yansıtmaktadır.

1.6. AK Parti’nin 12 Haziran 2011 Seçimlerinden Önceki Diyarbakır Mitinginde Mesaj İçeriği

AK Parti seçim süreci boyunca Türkiye’nin dört bir tarafında yoğun bir kampanya yürütmüştür. Bu kapsamda Diyarbakır’da 1 Haziran’da yapılan miting içerdiği mesajlar bakımından AK Parti’nin hem Türkiye hem de bu bölge bakımından nasıl bir ajandaya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. AK Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Diyarbakır mitinginde genel olarak beş başlığın öne çıktığı görülmektedir.

Bu başlıklar içinde öncelikli vurgu ekonomiye yapılmaktadır. AK Parti iktidarı döneminde Türkiye’ye yapılan hizmetler ve özellikle Diyarbakır’a yapılan yatırım konuşmada geniş bir yere sahiptir. İkinci temel vurgu ise muhalefet partilerinedir. Bu bağlamda ağırlıklı olarak Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ve yine onunla ilişkili olarak CHP eleştirisi miting konuşmasının gündemini oluşturmaktadır. Üçüncü vurgu ise terör örgütü PKK’nın bölgedeki baskısı bağlamında şekillenmekte ve bununla ilişkili olarak BDP ve PKK tarafından bölgedeki Kürtlere yapılan baskı, dayatılan kültürel asimilasyon, dini değerlerden uzaklaştırma ve bölgeyi Türkiye’den kopartma gibi konulara değinilmektedir. Erdoğan konuşmasında “*Kürt meselesinin patenti CHP’ye istismarı da BDP’ye aittir. CHP ve BDP sivil faşizmde iş birliği yapıyorlar*” ifadesiyle iki partinin siyasi yaklaşımlarını eleştirmektedir.

Seçim öncesi PKK ve BDP tarafından bölgede bir baskı atmosferi oluşturularak seçmen iradesinin sandığa hakkıyla yansımalarının engellendiği ve bunun demokrasi dışı olduğu yaklaşımı konuşmada öne

çıkmaktadır. Bununla birlikte devletin her türlü önlemi alacağı ve seçmenin cesurca sandığa giderek istediği partiye oy verebileceği vurgusu yapılmaktadır. Erdoğan, *"Ben inanıyorum ki Diyarbakırlı kardeşim onlara oy bile vermez. Şu anda bunlara oy verilecek de ne olacak? Benim Diyarbakır'ıma, Kürt kardeşime ne getirecek, Zaza kardeşime ne getirecek? Veya Diyarbakır'da yaşayan Türk kardeşlerime ne getirecek? Bunlar bireysel saltanatlarını sürdürüyor"* ifadelerini kullanarak meydandakilere seslenmektedir.

Ayrıca Diyarbakır konuşmasında Selahattin Eyyübi adının yoğun şekilde geçtiği görülmektedir. Kudüs'ü Haçlılardan geri alan bir lider olarak Selahattin Eyyubi'nin İslam tarihindeki mümtaz yerine değinilmekte ve onun İslam birliği için yaptığı mücadele üzerinde durulmaktadır. Erdoğan'ın şu ifadeleri bu açıdan dikkat çekicidir: *"Bundan sadece 93 yıl önce Kudüs Osmanlı'nın elinden çıktığında düşman ordularının kumandanı Şam'a geldi, ayağını Selahaddin'in mezarının üstüne koydu. 'Kalk ey Selahaddin' dedi. Biz yine geldik dedi. Şimdi atalarımızın intikamını aldık dedi. Selahaddin Eyyubi bir tek namazını bile zamansız kılmadı. Kudüs işgal altındayken ben tebessüm edemem diyerek günlerce ağladı. Ölüm döşeğindeyken vasiyeti üzerine kefenini bir sırtığa bağlayıp Şam sokaklarında dolaştırdılar. Ey ahali bunca beldeler fethetmiş Selahaddin son haline bakın ve ibret alın. Sadece bir kefenle dünyadan gidiyor... Biz Selahaddin Eyyubi'nin torunlarıyız."*

Buradaki alıntıda da vurgulandığı üzere Erdoğan Türk-Kürt ayrımının ve herhangi bir şekilde ırkçılığın ön plana çıkartılmasının İslam tarihi içerisinde yanlış olduğunu belirtmektedir. AK Parti'nin iktidar yılları boyunca topluma hizmet götürürken asla böyle bir yaklaşımı olmadığını altı çizilmekte ve bundan sonra da aynı hassasiyetin sürdürüleceğine dikkati çekilmektedir.

Miting konuşmasında Kürtlerin İslami gelenek içindeki yeri üzerinde durulmakta ve Kürtlerin dini Zerdüştlüktür diyenlerle İslam dini Türklere kılıç zoruyla kabul ettirildi diyenler arasında bir farkın bulunmadığı belirtilmektedir. Erdoğan Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu ve bunun müsebbibinin de CHP olduğunu, Kürtlerin yaşadığı acıların arkasında CHP statükosunun kurduğu düzeneğin yer

aldığını belirtmekte ve CHP'den miras kalan ret ve asimilasyon politikalarının artık son bulduğunu vurgulamaktadır. Erdoğan'ın miting konuşmasında yer alan kardeşler arasında hesaplaşma olmaz, helalleşme olur. Buraya helalleşmeye geldim ifadeleri ve bu cümleleri 81 ilin tamamında açık yüreklilikle söylediğini vurgulaması konuşmada öne çıkan noktalardan bir başkasıdır. Öte yandan Erdoğan'ın konuşmasında yer alan şu ifadeler AK Parti'nin genel yaklaşımını da özetler niteliktedir: *"Bu topraklarda bir somun ekmeği paylaştık. Sevinci nasıl paylaştıysak hüznü acıyı gözyaşını da paylaştık. Siz Diyarbakır'da ne acı çektiyse biz Ankara'da aynı acıyı çektik. Diyarbakırlı annenin Çankırlı annenin gözünden yaş akarken bizim de gözlerimiz yaşardı. On yıllar boyunca baskıyı zulmü yaşadık. Size yasak olanlar bize de yasaktı. Ahmedi Hani sadece size yasaklanmadı. Necip Fazıl sadece bize değil, size de yasaklandı. Bu kardeşiniz Siirt'te okuduğu bir şiirden sonra hapis yattı. Diyarbakır Cezaevi'nden beşinci koğuştan yükselen feryadı da İstanbul'da duydu."*

CHP'nin topluma tepeden bakışı ile BDP'nin topluma bakışı arasında bir fark olmadığı konusu konuşmanın belirli bir bölümünde öne çıkmaktadır. Erdoğan iki partinin veya bu iki partiye yakın kamusal görünürlüğü olan isimlerin dindarlara yönelik aşağılayan ifadelerini alıntılımış ve AK Parti özgürlükleri genişlettikçe, demokrasiyi ileri standartlara kavuşturdukça BDP'nin bundan rahatsız olduğunu; CHP ile kol kola girerek sivil faşizm oluşturduklarını belirtmiştir (İHA, 01.06.2011).

Son kertede AK Parti'nin Diyarbakır mitingindeki konuşmada seçmene yönelik ekonomik vaatlerin dışında BDP ve CHP eleştirisi eş zamanlı olarak yapılmaktadır. Kürtlerin dindar kimlikleri vurgulanmakta, ırkçılığın her türlüşünün yanlış olduğuna değinilmekte ve Selahattin Eyyubi'ye atıfta bulunularak yapılması gereken şeyin İslam toplumları için çalışmak olduğu ön plana çıkartılmaktadır. Ayrıca Kürtler bağlamında AK Parti döneminde yapılan çalışmalar özellikle asimilasyon, ret ve inkâr politikalarının kaldırılması bağlamında vurgulanmış ve AK Parti'nin bir Türkiye partisi olarak bütün kesimleri kuşattığı yaklaşımı ön plana

çıkartılmıştır. 2011 seçim kampanyasının yukarıda değinilen diğer içerikleri de Diyarbakır'da verilen mesajlarla uyumlu bir tona sahiptir. Bu bağlamda "Biz Hepimiz Türkiye'yiz, Haydi Bi Daha, Bi Daha" isimli şarkının Kürtçe versiyonu da miting alanında çalınmıştır.

1. 7. AK Parti'nin 7 Haziran 2015 Seçimlerinden Önceki İstanbul Mitinginde Mesaj İçeriği

Türkiye 2015 yılında iki genel seçim yaşamıştır. Bu seçim süreçlerinde terörle mücadele, yeni güvenlik tehditleri, Türkiye'nin içerden ve dışardan yapılan saldırılara karşı varlığını koruma çabası ana muhtevayı belirlemiştir. Öncelikle Haziran 2013'te yaşanan Taksim Gezi Parkı şiddet eylemleri, 17-25 Aralık 2013'te o zamanki adı Cemaat olan Fethullahçı Terör Örgütünün (FETÖ) yargı ve emniyet içine yerleştiği üyeleri aracılığıyla gerçekleştirmek istediği darbe girişimi siyasal süreçleri etkilemiştir. Ayrıca terör örgütleri DEAŞ ve PKK ile yapılan mücadeleler de bu seçim süreçlerinde tasarlanan mesajların ana omurgasını oluşturmuştur.

Öte yandan AK Parti'nin kampanya süreçlerinde ekonomi faktörü her zaman belirleyicidir. Gerek AK Parti lideri Recep Tayyip Erdoğan gerekse AK Partili diğer aktörler ekonomi alanındaki gelişmeleri seçim meydanlarında yoğun şekilde vurgulamıştır. Dolayısıyla hazırlanan kampanya içeriğinde ekonomi konusu ağırlık noktasını oluşturmaktadır. 2014 yılı bağlamında yapılan bir çalışmada da AK Parti'nin siyasal reklamlarında en çok kentleşme, terör ve milli güvenlik, demokrasi ve katılım, toplumsal birlik vurgusu ve ekonomi konularının ön planda tutulduğuna değinilmiştir. Bu konuları eşit temsil oranıyla sağlık, eğitim, ulaşım, kültür ve sanat konuları takip etmiştir (Bekiroğlu, Bal, 2014: 139). Ayrıca AK Parti tarafından 30 Mart 2014 yerel seçimleri öncesi başlatılan Türkçe'nin dışında Kürtçe ve Zazaca seçim propagandası yapılması ve pankartların da bu şekilde hazırlanması geleneği sonraki seçimlerde de devam etmiştir (CNN TÜRK, 23 Şubat 2014).

AK Parti 2015 yılında girdiği iki seçimin öncesindeki siyasi atmosfer ve seçim söylemleri irdelendiğinde Erdoğan'ın AK Parti ile gönül bağının devam ettiğini vurguladığı görülmektedir. Seçimden önce çeşitli vesilelerle düzenlenen salon toplantıları, toplu açılış törenleri ve televizyon programlarında Er-

doğan resmi olarak isim vermemiş fakat AK Parti lehine bir pozisyonda olduğunu da gizlememiştir.

AK Parti'nin seçim kampanyalarında temel vurgu alanlarının başında gelen ekonomide yapılanlar ve yapılması planlananlar Diyarbakır mitinginde geniş bir yer tutmuştur. AK Parti'nin insan odaklı siyaset ilkesinden dolayı hizmet götürülen yerle ilgili herhangi bir ayırım yapılmadığı Trabzon'da ne yapıldıysa Diyarbakır'da da aynısının yapıldığı vurgulanarak hem Diyarbakır'a yapılan yatırım hem de bölgeye yapılan yatırım rakamlarla açıklanmıştır.

Öte yandan genel olarak bakıldığında AK Parti 7 Haziran seçim kampanyasında istikrarı, güveni, başlamış projelerin devamını, vesayet rejimine yönelik yürüttüğü demokrasi mücadelesini ve ayrımcılıklara karşı AK Parti'nin temsil ettiği merkez siyasetini öne çıkartmıştır. AK Parti'nin kampanya öncesi "Yeni Türkiye Yolunda; Daima Adalet, Daima Kalkınma" başlığıyla kamuoyu ile paylaştığı ve altı ana bölümden oluşan 380 sayfalık seçim beyanamesi de bu bağlamdadır. Beyanname "*Demokratikleşme ve yeni anayasal sistem, insani kalkınma ve nitelikli toplum, istikrarlı ve güçlü ekonomi, bilim, teknoloji ve yenilikçi üretim, yaşanabilir şehirler ve sürdürülebilir çevre, öncü ülke*" bölümlerinden oluşmaktadır. Kampanyanın ana mottosu "Yeni Türkiye" vurgusuna yapılmıştır. "Yeni Türkiye Sözleşmesi 2023" isimli metinde ise insan onurunu esas alan, yeni sivil bir anayasa yapılacağı, demokratik hukuk devleti ilkelerine bağlı kalınacağı, yargı bağımsızlığının sağlanacağı, ekonomik kalkınmanın ileri seviyelere taşınacağı gibi temel prensipler AK Parti'nin hedefleri olarak vurgulanmaktadır (AK Parti Tanıtım ve Medya Başkanlığı, 15 Nisan 2015).

AK Parti'nin gazetelerde yayınlanan "*Yeni Türkiye Yolunda Demokrasi Mücadelemiz Sürüyor*" ilanı ve seçime bir hafta kala televizyonlarda gösterime giren "*Millet Geliyor*" reklamı AK Parti'nin Türkiye'ye bütüncül yaklaşımını ortaya koyan göstergeler arasındadır. AK Parti'nin 2007 seçimlerinden sonra tüm seçimlerde kullandığı "*Tek vatan, tek devlet, tek bayrak ve tek millet vurgusu*" da reklamda yer almaktadır.

1. 8. AK Parti'nin 1 Kasım 2015 Seçimlerinden Önceki İstanbul Mitinginde Mesaj İçeriği

Türkiye 7 Haziran 2015 genel seçimleri sonucunda 2002'den bu yana ilk defa yeni bir koalisyon hükümeti süreciyle karşı karşıya kalmıştır. AK Parti

yüzde 41 oranında oy almasına rağmen sandıktan tek başına iktidar olarak çıkamamıştır. AK Parti ile MHP ve CHP arasında sürdürülen koalisyon hükümeti kurma çalışmalarından sonuç çıkmamıştır. Yine ilk kez yüzde 10'luk seçim barajını aşan HDP ile CHP ve MHP arasındaki doğrudan ve dolaylı görüşmelerden de bir sonuç çıkmayınca Cumhurbaşkanı Erdoğan Anayasanın kendisine verdiği yetki ile Türkiye'yi erken genel seçime götürme kararını almıştır. 7 Haziran ve 1 Kasım seçimleri arasında siyasal propagandanın odak noktasını değiştirecek bir gelişme yaşanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Başbakan olduğu 2013 yılında "Baldiran zehri içsem dahi bu sorunu çözeceğim" (Sabah, 26, 02. 2013) diyerek arkasında durduğu ve kamuoyunda "Çözüm süreci" olarak tanımlanan süreç, terör örgütü PKK tarafından 22 Temmuz'da resmen bozulmuştur. PKK, Şanlıurfa'nın Ceylanpınar ilçesinde bir eve baskın düzenleyerek iki polisi öldürerek süreci sonlandırdığını ilan etmiştir (Haber Türk, 22.07.2015). Bu olayın ardından PKK'ya yönelik askeri operasyonlar yeniden başlatılmıştır. Bu dönemde aynı zamanda terör örgütü DEAŞ da Türkiye'ye yönelik saldırılarını artırmış ve böylece Türkiye terör örgütleri PKK, DEAŞ, FETÖ ve DHKP-C'nin eş zamanlı saldırılarına maruz kalan bir süreci yaşamaya başlamıştır. Bu bağlamda terör örgütlerine yönelik güvenlik ve özgürlük dengesini ayarlayacak nitelikte mücadele süreci de orantılı olarak artmıştır. Terör saldırılarının artması ve koalisyon hükümetinin kurulamaması ile ortaya çıkan siyasi belirsizlik atmosferi ekonomi alanında yakalanmış olan belirli bir istikrar dengesini de etkilemeye başlamıştır. Bunun sonucunda toplumdaki ekonomik kaygıların arttığı görülmüştür. Dolayısıyla Türkiye böyle bir iklimde seçime gitmiştir. 1 Kasım 2015'te yapılan ve kayıtlara erken genel seçim olarak geçen sürecin sonunda AK Parti yüzde 49,5 oranında oy alarak sandıktan tek başına hükümet olarak çıkmıştır.

Bu seçimlerde siyasi partiler, 7 Haziran öncesine oranla siyasal iletişim kampanyalarının dozunu düşük tutmuş ve daha çok kitle iletişim araçları vasıtasıyla mesajlarını topluma ulaştırmayı tercih etmiştir (Özkan, 2016). 1 Kasım seçimi için AK Parti tarafından hazırlanan seçim beyannamesinin içeriği 7 Haziran ile aynı kapsama sahip olmakla birlikte başlığı güncel gelişmeler doğrultusunda yenilenerek "Huzur ve İstikrarla Türkiye'nin Yol Haritası" ifadesiyle kamuoyu ile paylaşılmıştır.

AK Parti'nin kampanyada kullandığı "Türkiye İçin Tek Başına İş Başına" sloganıyla sahaya indiği yerler arasında İstanbul ve Diyarbakır gibi büyükşehirler yer almaktadır. AK Parti'nin öne çıkardığı konular arasında AK Parti'nin ekonomide istikrar ve terörle mücadele edilerek güvenlikte istikrarı öncelediği yaklaşımı ön plandadır. Bu doğrultuda tek partili bir hükümetin olmamasının ülkede neden olabileceği olumsuzluklara vurgu yapılmakta ve kampanya içeriğinde yoğun şekilde "Sen ben yok Türkiye var" sloganına yer verilerek 1 Kasım seçimlerine hazırlık yapılmaktadır.

Bununla birlikte mitingde öne çıkan öncelikli vurgu, "Sen ben yok Türkiye var" sloganı bağlamında Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı problemlerdir. Başta terör tehdidi ve ekonomideki belirsizlik olmak üzere huzur ve istikrarın ülkede yeniden tesis edilebilmesi için toplumdan destek istenmektedir.

1.9. AK Parti'nin 24 Haziran 2018 Seçimlerinden Önceki İstanbul Mitinginde Mesaj İçeriği

24 Haziran 2018 seçimlerinden önce Türkiye'de sistem değişikliği yaşanmıştır. 15 Temmuz 2016 tarihinde Türk Silahlı Kuvvetler (TSK) içindeki Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) üyeleri tarafından gerçekleştirilen askeri darbe girişimi Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliğinde toplum tarafından püskürtülmüş olsa da günün sonunda çok kritik bir mirası arkada bırakmıştır. Toplum siyasal aktörlerin liderliğinde ilk kez bir darbeyi devirmiş fakat darbecilerin saldırılarında 251 vatandaşımız şehit düşmüş, 2194 vatandaşımız ise gazi olmuştur (Akkır, 2016: 9 & Özkır, 2017: 10-45). Dolayısıyla 15 Temmuz'dan sonra siyasetin kodlarının değiştiğini gösteren pek çok örnek de doğal olarak ortaya çıkmıştır. Bunların başında AK Parti ve MHP yaklaşımı ile şekillenen bir ittifak süreci gelmektedir. İki parti ortak hareket ederek hem FETÖ ve PKK gibi terör örgütlerine karşı Türkiye'nin daha güçlü şekilde savunulması hem de dışardan gelen baskılara karşı Türkiye'nin korunabilmesi ve gerektiğinde cevap verilebilmesi için yerli ve milli bir siyaset düzleminde hareket etmeye başlamıştır.

İki parti kurumsal kimlikleri uyarınca farklılıklarını koruyarak sürece katkı vermiş ve Türkiye iki partinin önerisiyle 16 Nisan 2017 tarihinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş için referandum yapmıştır. Referandumdan evet oyunun çıkması üzerine 24 Haziran 2018 tarihinde ise yeni sis-

temin ilk genel seçimi ve başkan seçimi yapılmıştır. Bu seçimde ise sandıktan AK Parti-MHP ittifakının desteklediği aday olan Erdoğan yüzde 52,6 oy alarak Başkan olarak çıkmış, TBMM seçimlerinde ise AK Parti-MHP ittifakı parlamentoda üstünlük sağlamıştır. Bu sürecin yoğun siyasal tartışmalar eşliğinde gerçekleştiği açıktır. CHP bu ittifaka karşı yanına HDP, MHP'den kopan İyi Parti ve Saadet Partisi'ni alarak cevap vererek bir karşı blok oluşturmuştur. Seçimden önce yapılan miting konuşmalarında bu çekişmenin yansımaları görülmektedir.

Dolayısıyla siyasi partiler 24 Haziran 2018 tarihi öncesinde hem cumhurbaşkanlığı hem de milletvekilliği seçimlerine hazırlandılar. AK Parti seçim beyannamesinde "*Güçlü Meclis, Güçlü Hükümet, Güçlü Türkiye*" vurgusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu seçimle birlikte Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne tamamen geçilecek olması beyannamenin belirlenmesinde etkili olmuştur (Miş, 26.05.2018).

Erdoğan, İstanbul mitinginde bugüne kadar yapılan icraatları ve bundan sonra yapılacak olanları anlatarak seçimdeki rakiplerine ve ana muhalefet partisine göndermeler yapmaktadır. Cumhurbaşkanlığı ve milletvekilliği seçimlerinin birlikte olması sebebiyle "*Yaparsa Yine AK Parti Yapar*" vurgusu mitinglerde Erdoğan tarafından öne çıkarılmaktadır (Miş, 26.05.2018). Erdoğan, belediye başkanlığı döneminden beri sürdürdükleri belediyecilik ve hizmet anlayışını anlatarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin yalan iddialarla algı oluşturmaya çalıştığını söylemektedir.

AK Parti seçim manifestosunda faiz, enflasyon ve cari açığın düşürüleceğinden; ihracatın yükseltileceğinden, vergilerin düşürülerek dünyaya yeni markaların sunulacağından ve gençlere verilecek desteklerden bahsetmektedir (Takvim, 07.05.2018).

Erdoğan, 16 yıllık iktidar sürecinde sosyal yardımları, ulaşımdaki yenilikleri ve getirilen özgürlükleri AK Parti'nin gerçekleştirdiğini mitingde İstanbullulara hatırlatmaktadır. Yeni yollar, köprüler, metro hatları, şehir hastaneleri, Kanal İstanbul ve yerli milli otomobil projeleriyle Türkiye'yi ileri taşıdıklarını beyan etmektedir (Youtube, 17.06.2018). Muhalefet tarafından öne çıkarılmaya çalışılan yolsuzluk iddialarına karşı yapılan yatırımlar delil olarak gösterilmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nin yapımından rahatsız olan muhalefete İstanbul Büyük Mitinginde cevap veren Erdoğan yaşanan bir olayı anlatarak külliye'nin Türkiye için önemine vurgu yapmaktadır: *"Bir hatıramı anlatacağım. Sayın Putin bir ziyaret yaptı. İlk gelişi. Bizim solanda kendisiyle konuşuyoruz. Şöyle bir süzdü her tarafını. Süzdukten sonra ayrılırken ne dedi biliyor musunuz? O çok enteresan. 'Büyük devlet olmanın alametifarikası budur.' Vaka bu"* (Youtube, 17.06.2018).

Külliye'nin iftar ve sahur programlarıyla kullanımını eleştirenlere cevap veren Erdoğan, *"Şimdi bu onları rahatsız ediyor. Gelen kim, muhtar. Muhtar kim? İşte sizin o kabullenemeyeceğiniz insanlar. Siz bana da öyle dediniz ya. Başlıkları attılar. Muhtar bile olamaz dediler. İşte benim milletim bu evladını muhtar olmanın da ötesine çıkardı, Cumhurbaşkanı yaptı"* (Youtube, 17.06.2018) ifadelerini kullanmaktadır. CHP'nin zulüm ve yasak zihniyetine karşılık Kürtlere yapılan hizmetler de İstanbul mitinginin muhtevasında yer almaktadır. Kürt kardeşlerim olarak seslendiği vatandaşlara ana dilde eğitim, konuşma ve diğer özgürlükleri AK Parti'nin yaptığını hatırlatmaktadır.

Sonuç olarak iktidar olan partilerin beyannamelerini muhalefetinkinden ayıran en önemli özellik, verilen vaatlerin seçildikten sonra toplum tarafından kontrol edilmesidir (Miş, 26.05.2018). 16 yıllık süreçte Türkiye'yi zenginleştiren AK Parti, seçmeni ikna etmek için geçmiş çalışmaları gelecek vaatlere delil gösterme avantajını kullanma fırsatını yakalamaktadır.

1.10. AK Parti'nin 24 Haziran 2018 Seçimlerinden Önceki Diyarbakır Mitinginde Mesaj İçeriği

AK Parti seçim manifestosunda ekonomi, sosyal hizmet, sağlık gibi farklı başlıklara yer vermiş olsa da Diyarbakır mitinginde "Kürt meselesi" merkez noktayı oluşturmaktadır. Miting konuşmasında Partisinin iktidarı süresince Kürtler için yapılanları anlatan Erdoğan, ayrıca PKK terörünü fırsat vermeyeceklerini vurgulamaktadır. Terör örgütü PKK'nın şehirlerde kazdığı hendekler, AK Partili siyasetçileri öldürerek oluşturmaya çalıştığı tehdit ortamı gibi etkenlere değinen Erdoğan bunların AK Parti'yi yolundan çevirmeyeceğini belirtmektedir. Erdoğan Diyarbakırlılar ile AK Parti'nin arasının açılması için çalışanlara karşılık Kürtlerle birlik olmayı güçlü şekilde sürdüreceklerini ve

bu alanda çalışmalar ortaya koyduklarını ve buna devam edeceklerini mitingde açıklamıştır.

Erdoğan'ın Diyarbakır'daki miting konuşmasında Diyarbakır'a yapılan destek de gündemdedir. Erdoğan, Diyarbakır'a pozitif ayrımcılıkla büyük yatırımlar yapıldığını ve terör sebebiyle zor durumda kalan halk için ekonomik ve sosyal paketler açıklandığını vurgulamaktadır. Bu minvalde AK Parti, gençlere eğitim, istihdam imkânı, tarıma destek gibi vaatlerle karşılık bulmayı hedeflemektedir (Youtube, 03.06.2018).

İstanbul'da ana muhalefet partisi CHP üzerinden kurulan söylemin Diyarbakır söz konusu olduğunda HDP üzerinden şekillendiği görülmektedir. Konuşmada HDP ile terör destekçilerinin birlikteliğine vurgu yapılarak şehrin kalkınmasının AK Parti politikalarıyla sağlanabileceği öne çıkartılmaktadır. Erdoğan Diyarbakır mitinginde şehrin tarihi önemini belirterek yeni yapılan taş evleriyle, yollarla, havalimanı çalışmalarıyla şehrin turist merkezi olacağını söylemektedir. Özellikle gençlere vurgu yapan Erdoğan şehrin huzur ortamının güvenliğinin sağlanması içinde yapılan çalışmaları hatırlatmaktadır. Özgürlükleri Kürt halkına HDP'nin değil AK Parti'nin getirdiğini söyleyen Erdoğan, Cumhurbaşkanı adaylığı olan İnce'nin yine aday olan terör suçundan hapiste bulunan Selahattin Demirtaş'ı ziyaret etmesini hatırlatarak: *"Sokağa dökülün diyen kimdi? Edirne'deki değil mi? Sokağa dökülün dedi, ne oldu. 53 kardeşimiz orada öldürüldü, şehit oldu. Ölenler kimdi? Benim Kürt kardeşlerim değil miydi?"* (Youtube, 03.06.2018) sözlerine yer vermektedir.

AK Parti İstanbul'da kullandığı *"Güçlü Meclis, Güçlü Hükümet, Güçlü Türkiye"* vurgusunu Diyarbakır'da *"Vakit Türkiye Vakti"* söylemini ekleyerek güçlendirmektedir. Mitinginde millet iradesini ön plana çıkararak mezhep, dil, din ayrımına karşı çıkılmaktadır. Erdoğan, PKK ve FETÖ eliyle milletin iradesine yönelik sınır ötesinde oyunlar oynandığına dikkat çekerek tek devletin gücünü anlatmaktadır.

Diyarbakır'da tek devlet söylemini, *"Dün PKK'yı kullananlar bugün FETÖ'yü baş tacı yapıyorlar. Onların derdi Kürdün veya Türkün kendisi değil. Hep birlikte temsil ettiğimiz değerlerdir. İşte bunun için diyoruz ki coğrafyamızda ne yaparsak hep birlikte yapacağız. Türkiye hepimizin ülkesi. Türkiye Cumhuriyeti Devleti hepimizin devleti. Kimse Kürtlere devlet aramasın. Kürtlerin devleti Türkiye"*

Cumhuriyeti Devletidir” (Youtube, 03.06.2018) ifadeleriyle öne çıkartmaktadır. Bu cümlelerde yer alan “*Kürtlerin devleti, Türkiye Cumhuriyeti Devletidir*” ifadesi sadece devlet ile Kürt vatandaşları arasındaki aidiyet bilincini kuvvetlendirmemekte aynı zamanda küresel ölçekte Türkiye’yi sıkıştırmaya çalışan güç merkezlerine verilmiş bir cevap niteliği taşımaktadır. Sonuçta 24 Haziran 2018 seçimlerinden önce yapılan İstanbul ve Diyarbakır mitinglerine bakıldığında iki mitingin ağırlık noktalarının farklı olduğu görülmektedir. İstanbul konuşmasında CHP bağlamında söylem kurulmuşken Diyarbakır mitinginde PKK ve HDP odaklı bir söylem kullanılmıştır.

İki mitingde de Erdoğan artık bir motto haline gelen “Tek devlet, tek millet, tek bayrak, tek vatan” ifadesini kullanmıştır. İki şehirdeki mitingde de o şehir özelinde ve bölge bağlamında yapılan yatırımlara ve yapılacak olanlara yoğun vurgu yapılmıştır. AK Parti’nin hizmet siyaseti ön plana çıkartılmıştır. Bununla birlikte Diyarbakır mitingiyile kıyaslanamayacak olsa da İstanbul mitinginde de Kürtler bağlamında pozitif mesaj verilmiştir.

Aynı şekilde Diyarbakır mitinginde de ülke genelini ilgilendiren konulara daha çok “ülke bütünlüğü” kapsamında yer verilmiştir. Diyarbakır konuşmasında ağırlıklı yeri tutan konuların başında ise PKK terörü ile mücadele gelmektedir. Türkiye’de etnik veya mezhebi bir ayırım gözetilmeksizin ortak bir devlet bilinciyle hareket edilmesi gerektiği, bu bağlamda Kürtler ile Türkler arasındaki dayanışma miting konuşmasında vurgulanmaktadır. Ayrıca iki şehirdeki konuşmada da bağlamları farklı olsa da ekonomi, sağlık, eğitim ve sosyal yardım AK Parti mesajlarında her zaman başrol olmaktadır.

Sonuç ve Değerlendirme

AK Parti 14 Ağustos 2001’de kurulduktan sonra Türkiye’nin demokratik siyasal düzeni içinde 3 Kasım 2002 genel seçimleriyle birlikte milletin karşısına çıkmıştır. İlk seçimden bu yana en etkin siyasal iletişim kampanyalarından biri genellikle AK Parti tarafından düzenlenmekte ve Türkiye için temel prensipler ve yaklaşımlar kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Bunun gerçekleştirilmesinde çeşitli enstrümanlar kullanılmakla birlikte AK Parti genel başkanı tarafından yapılan açıklamalar kampanyanın özü olarak kabul edilmektedir.

AK Parti'nin İstanbul ve Diyarbakır mitinglerinde genel başkan tarafından yapılan konuşmalar 2002, 2007, 2011, 7 Haziran 2015, 1 Kasım 2015 erken genel seçimi ve 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi seçimleri bağlamında karşılaştırmalı bir şekilde irdelenmiştir. Bununla beraber, Parti programı ve seçim kampanyasında kullanılan materyal de AK Parti'nin topluma verdiği genel mesajın muhtevasının anlaşılabilmesi bakımından başvuru kaynağı olarak kullanılmıştır.

Bu kapsamda yapılan çalışmada elde edilen sonuçları iki boyutta değerlendirmek mümkündür. Birincisi AK Parti'nin her seçim döneminde İstanbul ve Diyarbakır'daki miting konuşmalarında içerik bakımından belirgin bir farklılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. İkincisi AK Parti'nin 3 Kasım 2002'den 24 Haziran 2018'e uzanan çizgide miting konuşmalarının içeriğinde ve daha genel olarak söyleşek seçmene ilettiği mesajında belirgin bir değişimin gerçekleşip gerçekleşmediği izlenmeye çalışılmıştır.

3 Kasım 2002'den 24 Haziran 2018'e uzanan zaman diliminde AK Parti tarafından düzenlenen siyasal iletişim kampanyalarının muhtevasına bakıldığında merkeze yerleştirilen mesajda genel olarak negatif söylemden kaçınıldığı görülmektedir. Esas vurgu pozitif içerik üretimine yöneliktir. İyimserlik ve toplumsal kapsayıcılık genel yaklaşımı oluşturmaktadır.

Bununla birlikte AK Parti tarafından düzenlenen siyasal iletişim kampanyalarında her seçim döneminde birden fazla mesaj üretilmekle birlikte tüm mesajları kapsayacak mahiyete sahip bir içerik kampanyada öne çıkarılmaktadır.

Mesela 3 Kasım 2002 seçimlerinde "Her şey Türkiye için", 22 Temmuz 2007 seçimlerinde "Durmak yok yola devam", 12 Haziran 2011 seçimlerinde "Hayaldi gerçek oldu", 7 Haziran 2015 seçimlerinde "Onlar konuşur AK Parti yapar" ve 1 Kasım 2015 erken genel seçiminde "Tek başına iş başına" sloganı kampanyanın ana temasını oluşturmaktadır. 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi seçiminde ise bu mesaj "Vakit Türkiye Vakti" sloganıyla verilmiştir. Gazetelerde yer alan tam sayfa ilanlarda, internet sitelerine verilen reklamlarda ve televizyon reklamlarında büyük ölçüde bu sloganlar merkezi yeri oluşturmakta ve diğer içerikler bu mesajların etrafına örülmektedir.

AK Parti seçim kampanyaları genel olarak irdelendiğinde ekonomi ve kalkınmanın mutlaka bir özne olarak ön plana çıkartıldığı görülmektedir. Bütün seçimlerde değişmeyen bir olgu olarak ekonomide ve kalkınmada yapılanlar ve yapılmak istenenler seçmene detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Bu olgu bütün seçimler için değişmeyen bir gerçektir.

28 Şubat 1997 tarihinde gerçekleştirilen postmodern darbenin ürettiği vesayetin devam ettiği 3 Kasım 2002 seçim sürecinde AK Parti seçim meydanlarında ağırlıklı olarak temel ilkeler üzerinden söylem geliştirmiş ve darbenin ürettiği yasaklarla mücadele edileceği mesajı öne çıkartılmıştır. Bu konularla ilgili seçim meydanlarından gelen taleplere de Erdoğan ilkeler bazında cevap vererek sorunların çözüleceğini belirtmiştir.

AK Parti'nin 3 Kasım 2002'den 1 Kasım 2015 seçimlerine uzanan seçim serüveninde İstanbul ve Diyarbakır'daki konuşmaları mikro düzlemde incelendiğinde belirli bir içerik değişimini takip etmek mümkündür. AK Parti genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan 3 Kasım 2002 seçimleri öncesinde hem İstanbul'da hem de Diyarbakır'da insan hakları, özgürlükler, fırsat eşitliği, inanç hürriyeti, laikliğin din karşıtlığı olmadığı, yasakların kaldırılması, özgürlükler ve genel olarak demokrasi çerçevesinde mesajlarını vermiştir. Erdoğan konuşmalarında gerek dindarlar gerekse Türkler ve Kürtler bağlamında var olan sorunları temel ilkeleri öne çıkartacağı yönünde bir izlenim bırakmıştır. Kimlik vurgusu yapılmamış, diğer parti liderlerine yönelik yumuşak bir dil kullanılmış ve AK Parti'nin makul bir şekilde sorunları çözeceğine dönük söylem geliştirilmiştir. Erdoğan kırmaya, dökmeye, yok etmeye değil yapmaya geliyoruz diyerek seçim meydanlarında ılımlı bir dil kullanmıştır. Kampanya içeriğinde yer alan slogan ve müziklerde de Türkiye'nin tamamına hitap eden kapsayıcı bir dil kullanılmasına dikkat edilmektedir. Ekonomi ve kalkınma iki şehirdeki konuşmada da ön plandadır. Erdoğan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı döneminde uygulamaya koyduğu icraatları dayanak göstererek Türkiye'nin ekonomik sorunlarına AK Parti'nin çözüm üretebileceği vurgusunu yapmıştır. Erdoğan'ın konuşmaları incelendiğinde hem İstanbul'da hem de Diyarbakır'da ilkeler bazında ortak problemlere atıf yapıldığı görülmektedir. Benzer bir durumu dini söylemin kampanya içeriğindeki yeri açısından söylemek mümkündür.

AK Parti açısından 22 Temmuz 2007 genel seçimleri kimlik ve dini söylem vurgusu bakımından mesaj içeriğindeki değişimin ilk belirtilerinin olduğu seçimdir. Bu seçimde AK Parti "Tek bayrak, tek devlet, tek vatan, tek millet" ifadesini hem parti programına koymuş hem de seçim meydanlarında slogan olarak kullanmaya başlamıştır. Bu ifade sonraki süreçte tüm seçimlerde en yaygın şekilde kullanılan bir içerik olarak AK Parti ile özdeşlik kazanmıştır.

Bu dönemde de 2002'dekine benzer şekilde demokrasi, insan hakları, özgürlükler, fırsat eşitliği gibi ilkeler vurgulanmıştır. Ayrıca Erdoğan'ın 2005 yılında Diyarbakır'daki konuşmasında yaptığı "Kürt sorunu" tanımı çerçevesinde Kürtlerin problemlerinin çözülmesi ve toplumsal dayanışma vurgusu Türkiye'nin tek millet olduğu bağlamında belirtilmiştir.

AK Parti'nin 22 Temmuz 2007 seçimlerinden önce yaptığı İstanbul ve Diyarbakır mitinglerinde yer alan mesajlar bazı açılardan örtüşmekte bazı açılardan ise değişmektedir. Ekonomi ve kalkınmaya yapılan vurgu hem ülke hem de şehir bazında iki mitingde de ortaktır. CHP eleştirisi üzerine oturtulan muhalefet eleştirisi de iki il açısından büyük ölçüde benzerlik taşımaktadır.

İstanbul'da genel olarak Türkiye'nin temel problemleri ön planda iken Diyarbakır konuşmasında PKK adı zikredilerek terörle mücadele vurgusu yapılmıştır. Erdoğan'ın 2005 yılında Diyarbakır'daki konuşmasında "Kürt sorunu" ifadesi ile tanımladığı problemin çözüleceğine dair mesaj da Diyarbakır'da yeniden verilmiştir. Hem İstanbul hem de Diyarbakır'daki konuşmalarda Türkiye'nin birliği ve beraberliği vurgulanmıştır. Bunun bir teyidi olarak da "Tek vatan, tek devlet, tek millet, tek bayrak" sloganı miting meydanında toplumla birlikte söylenmiştir. Erdoğan konuşmasında hem etnik ayrımcılığa hem de ekonomik ayrımcılığa karşı olduğunu ve AK Parti'nin Türkiye'de ne insanları ne de bölgeleri veya şehirleri herhangi bir şekilde birbirinden ayırmadığını belirtmektedir.

AK Parti genel başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan 12 Haziran 2011 seçimlerinde İstanbul ve Diyarbakır konuşmalarında ekonomide istikrarın devam etmesi, hizmet siyasetinin sürdürülmesi, yeni anayasa hazırlanması ve ileri demokrasi hedefine doğru adım atılması gibi ortak konuları iki ilde de işlemiştir. Ayrıca konuşmalarda muhalefette olan CHP, MHP ve BDP eleştirisi

karşılaştırmalı olarak yapılmıştır. Birinin Türk ulusalcısı olarak toplumun kök değerleriyle uyumlu olmadığı diğerinin de Kürt ulusalcısı olarak milletin manevi değerlerinden uzak olduğu belirtilmiştir. Bu yönleriyle de aslında iki partinin birbirinden farkı olmadığı altı çizilmiştir.

İstanbul'daki konuşmanın içeriği özellikle Türkiye'nin küresel düzlemdeki yeri ve genel olarak ülke sorunlarına değinen yönüyle Diyarbakır konuşmasından ayrılmaktadır. Ayrıca çılgın projeler olarak isimlendirilen üçüncü köprü, üçüncü havalimanı ve kanal İstanbul gibi kalkınma boyutlu içerik açısından farklıdır. Erdoğan'ın Diyarbakır konuşmasını İstanbul konuşmasından ayıran fark ise Kürtlerin dindarlıklarına yapılan vurgunun ağırlıklı olmasıdır. Selahattin Eyyubi ve Kudüs bağlamında kurulan cümlelerde Kürtlerin dindar kimliği ön plana çıkartılmıştır. Bununla birlikte AK Parti'nin Türkiye'ye bakış açısındaki denge korunmuş ve Erdoğan'ın ifadesiyle söylersek dini ya da etnik milliyetçilik noktasına düşmekten kaçınılmıştır. Erdoğan etnik ayrımcılığın ve bölgesel milliyetçiliklerin kendilerinde olmadığını belirtmekte ve her türlü hizmetin hem Türklere hem Kürtlere eşit şekilde verildiğini seçim meydanlarında dile getirmektedir. Terör örgütü PKK ile Kürtler arasında kurulmaya çalışılan özdeşlik reddedilmekte ve PKK ile mücadele vurgulanmaktadır.

Erdoğan konuşmalarında Türkiye'de yer alan etnik grupların isimlerini zikrederek bu topraklarda "Hepimiz Türkiye'yiz" ifadesini kullanmaktadır. Erdoğan'ın konuşmasının tonu genel olarak dini değerlere ve tarihi geleneklere bağlı muhafazakâr yönü güçlü bir içeriğe sahiptir. 2011 seçimleriyle birlikte Türkiye'de daha demokratik yeni bir anayasa yapılması gerektiğine dair söylem hem parti programında hem de seçim kampanyasında yoğun şekilde işlenmiştir. Özgürlükçü bir yeni anayasa vurgusu 2015'teki iki seçim sürecinin de ana temaları arasındadır. Öte yandan AK Parti 2015'te seçim müziklerinde, reklamlarında ve afişlerde Türkçe'nin yanı sıra Kürtçe, Zazaca ve Arapça versiyonlara da yer vermiştir.

Bununla birlikte 2011 ve 2015 seçimlerindeki mesaj içeriklerinde genel olarak Kürt ve Türk ifadeleri daha çok kullanılmıştır. AK Parti'nin insan odaklı siyaset anlayışına sahip olduğu, Türk veya Kürt gibi hiçbir şekilde etnik ayırım yapmadığı belirtilmekte ve CHP zihniyetinin Kürtlere fatura ettiği

ayrımcılık, ret ve inkâr politikalarının kaldırıldığı vurgulanmaktadır. Dolayısıyla etnik anlamda hem Türk hem de Kürt kavramları bu süreçlerde dozajı değişmekle birlikte kullanılmıştır.

7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinin her ikisinde de AK Parti'nin söyleminde kalkınma, ekonomide ilerleme, yeni yatırımlar, sağlık alanında atılma devam edilmesi ve hizmet siyasetinde yeni hedeflere ulaşılması belirgin yer kaplamaktadır. İstanbul ve Diyarbakır konuşmalarının her ikisinde de AK Parti muhafazakâr ve dini değerlere bağlı bir yapıda olduğunu gösteren mesajlar kullanmıştır. Aynı zamanda İslam Coğrafyasında da Müslümanların dertleriyle ilgilenen bir Parti olduğuna dair konuşmalarda vurgular bulunmaktadır.

İki seçim sürecinde de Kürtlerin İslami kimliklerine atıfta bulunulmuştur. HDP gibi Kürtlerin temel geleneksel ve dini değerleriyle uyumlu olmayan bir siyasi zihniyetin Kürtlerin temsilcisi olamayacağı belirtilerek AK Parti'nin temsil ettiği birlik ve beraberliğin önemi vurgulanmıştır. BDP'nin bir taraftan "Türkiyelileşme" sloganını kullandığı fakat bunu sadece batıdaki illerde ön plana çıkarttığı belirtilmiş ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde ise baskı siyaseti takip edilerek toplumun PKK ile tehdit edildiği vurgulanmıştır. MHP eleştirisinde ise MHP'nin Sivas'ın ötesine geçemediğinin altı çizilmekte ve böyle bir milliyetçiliğin yanlış bir milliyetçilik anlayışı olduğu üzerinde durulmaktadır.

1 Kasım erken genel seçimleri ile 7 Haziran seçimleri öncesinde yapılan miting konuşmaları arasındaki temel farklardan birisi iki seçim arasında siyasi ve toplumsal iklimde yaşanan değişimle ilgilidir. PKK'nın silah bırakarak Türkiye sınırları dışına çıkmasını öngören Çözüm Sürecinin PKK tarafından cinayetler işlenerek bozulmasıyla siyasal iklim değişmiştir. Bu yüzden terör örgütü PKK'ya karşı yeniden başlayan askeri operasyonlar seçim konuşmalarını da etkilemiştir. 7 Haziran'daki konuşmalarda PKK ve HDP eleştirisi yapılmakla birlikte onlara asıl cezanın Kürtler tarafından seçim sandığında verilmesi istenmiştir. Çözüm sürecinin başarıya ulaştırılacağı vurgulanmıştır. 1 Kasım öncesi konuşmalarda ise terör tehdidinin yeniden başlamasından dolayı askeri operasyonların başladığı ve terörle mücadelenin ara vermeksizin devam edeceği vurgusu ön plana çıkmıştır. Bununla birlikte seçimde de PKK

ve HDP tehdidi karşısında Kürtlerin cesur olması yönünde yaklaşım sergilenmiştir. İki seçimde de AK Parti Güneydoğu ve Doğu Anadolu mitinglerinde illerin demografik yapısına göre Kürtçe, Zazaca ve Arapça şarkılara ve afişlere yer vermiştir.

Son özellik olarak ise her iki seçimde de AK Parti'nin "tek millet, tek bayrak, tek devlet, tek vatan" içeriğindeki yaklaşımının İstanbul ve Diyarbakır mitinglerinde kullanıldığı bağlamında görülmektedir. Bu slogan Türkiye'nin dört bir tarafında yapılan mitinglerde kullanılmış ve AK Parti'nin Türkiye'nin tamamına aynı anda hitap edebilen kapsayıcılığa sahip olduğuna yönelik özelliği belirtilmiştir. Kampanya sloganları arasında yer alan "Birlikte Türkiye'yiz" ifadesi de her iki mitingde kullanılmıştır.

24 Haziran 2018 seçimleri öncesinde Türkiye siyasal anlamda önemli değişiklikler yaşamıştır. 15 Temmuz 2016 tarihinde FETÖ tarafından gerçekleştirilen askeri darbe girişimi Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın liderliğinde toplum tarafından püskürtüldükten sonra toplumsal dayanışmanın bir yansıması olarak siyasal alanda yeni bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir. AK Parti ile MHP arasında daha önce var olan gergin ilişkilerin yerini 15 Temmuz'da darbe girişimi olarak ortaya çıkan FETÖ tehdidinde ve onun arkasındaki küresel güç merkezlerine karşı ittifak anlayışı ortaya çıkmıştır. Erdoğan bu yeni durumu "yerli ve milli bir siyaset" yaklaşımı şeklinde tanımlamaktadır. Bu ittifaka karşı Cumhuriyet Halk Partisi de başta HDP olmak üzere diğer siyasi partilerle bir blok oluşturarak cevap vermiştir. AK Parti ve MHP'nin ortak önerisiyle Türkiye'de sistem değişikliği çalışması başlatılmış ve 16 Nisan 2017 tarihinde yapılan referandumun toplum tarafından onaylanmasıyla birlikte Türkiye'de parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş yapılmıştır. Yeni sistem kapsamında 24 Haziran 2018'de yapılan seçimlerde toplum hem Başkan seçmek için hem de TBMM'de görev yapacak milletvekillerini seçmek için sandık başına gitmiştir. Sandıktan çıkan sonuca göre Erdoğan yüzde 52,6 oy alarak Başkan olarak seçilmiştir. TBMM'deki sandalye oranlarında da AK Parti-MHP ittifakı birinci sıradadır. Bu seçim sürecinde Erdoğan'ın İstanbul ve Diyarbakır mitinglerinde öne çıkarttığı mesaj içeriğinde terörle mücadele vurgusu yoğundur. Hem FETÖ hem de PKK ile mücadeleye özel önem verilmektedir. Bununla birlikte İstanbul mitinginde Türkiye'yi ilgilendiren daha genel konular ön plana çıkartılmış Diyarbakır konuşmasının

da ise bölgesel meseleler ağırlıkta olmuştur. Erdoğan'ın daha önce altını çizdiği "Kürt sorunu" kavramının yerini "Terör sorununa" bıraktığı Diyarbakır konuşmasında tekrarlanmaktadır. AK Parti'nin iktidar yılları boyunca bu bağlamdaki sorunları çözerek Kürtler üzerinde oluşturulan baskıyı ortadan kaldırdığı vurgulanmakta ve geriye kalan kısmın terör sorunu olduğu belirtilmektedir. Bunların dışındaki söylem iki şehirde de AK Parti'nin daha önceki söylemiyle benzer nitelikler taşımaktadır.

Kaynakça

- AK Parti Seçim Beyannamesi*, (2002), AK Parti Tanıtım ve Medya Başkanlığı.
- AK Parti Kalkınma ve Demokratikleşme Programı*, (2002), AK Parti Tanıtım ve Medya Başkanlığı.
- AK Parti 2007 Genel Seçim Beyannamesi*, AK Parti Tanıtım ve Medya Başkanlığı.
<http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2007-beyanname.pdf>.
 (Erişim: 20 Mart 2018).
- AK Parti 2011 Genel Seçim Beyannamesi*, AK Parti Tanıtım ve Medya Başkanlığı,
<http://www.akparti.org.tr/upload/documents/2011-beyanname.pdf>.
 (Erişim: 19 Mart 2018).
- Akdoğan, Y. (2004), *Muhafazakâr Demokrasi*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Akkır, R. (2018), "Türkiye'de Siyaset, Din ve Liderlik: Recep Tayyip Erdoğan Örneği", *Turkish Studies: Economics, Finance and Politics*, Cilt: 13, Sayı: 22.
- Akkır, R. (2015), *Türkiye'de Muhafazakarlık*, İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları.
- Akkır, R. (2019), "AK Parti'nin Din Din Politikası", *AK Parti ve Yükselen Türkiye*, (Edit: Ramazan Akkır, Yusuf Özkır, Ali Yeşildal, Çağatay Özdemir), Ankara: Kadim Yayınları.
- Akkır, R. (2016), *17-25 Aralık'tan 15 Temmuz'a FETÖ*, İstanbul: AZ Yayınları.
- Bekiroğlu, O-Bal, E. (2014), *Siyasal Reklamcılık*, Konya: LiteraTürk Yayınları.
- CNN TÜRK, (23.022014), "AK Parti'den Kürtçe Seçim Pankartları",
<https://www.cnnturk.com/video/turkiye/ak-partiden-kurtce-secim-pankartlari>. (Erişim: 27 Şubat 2018).

- Haberler, (24.06.2007), “AK Parti'nin Diyarbakır Mitingi”, <https://www.haberler.com/ak-parti-nin-diyarbakir-mitingi-haberi/> (Erişim, 11 Şubat 2018).
- Haber Türk, (22.07.2015), “Şanlıurfa'da İki Polis Şehit Oldu, Saldırıyı Terör Örgütü PKK Üstlendi”, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1106043-sanliurfada-2-polis-sehit-oldu>, (Erişim, 1 Mart 2018).
- İHA, (05.06.2011), “Dişlerimi Sana Emanet Etmem”, <http://www.iha.com.tr/haber-dislerimi-sana-emanet-etmem-178006/>. (Erişim: 15 Şubat 2018).
- İHA, (01.06.2011), “Başbakan Erdoğan Diyarbakır'da konuştu”, <http://www.iha.com.tr/haber-basbakan-erdogan-diyarbakirda-konustu-177374/>. (Erişim, 10 Şubat 2018).
- Miş, N. (26.05.2018), “Geçmişten Bugüne AK Parti Seçim Beyannameleri”. <https://www.setav.org/gecmisten-bugune-ak-parti-secim-beyannameleri/>. (Erişim: 26.10.2018).
- Özkan, A. (Ocak, 2016), “7 Haziran ve 1 Kasım Seçimlerinde Siyasal İletişim”, *SETA Analiz*, Sayı: 146.
- Özkır, Y. (2017), *FETÖ Medya Darbe*, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Özkır, Y-Akkır, R. (2019), “Türkiye’de AK Parti Döneminde Sivil-Asker İlişkileri”, *AK Parti ve Yükselen Türkiye*, (Edit: Ramazan Akkır, Yusuf Özkır, Ali Yeşildal, Çağatay Özdemir), Ankara: Kadim Yayınları.
- Sabah, (19.09.2002), “9 Yıla Kadar Hapis”, <http://arsiv.sabah.com.tr/2002/09/19/s1903.html>. (Erişim: 2 Haziran 2017).
- Sabah, (26.02.2013), “Gerekirse Baldıran Zehri İçerim”, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2013/02/26/gerekirse-baldiran-zehri-icerim>. (Erişim: 1 Mart 2018).
- Takvim, (07.05.2018), “İşte madde madde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 24 Haziran manifestosu”,

<https://www.takvim.com.tr/galeri/turkiye/iste-madde-madde-cumhurbaskani-erdoganin-24-haziran-manifestosu>.

Yeni Şafak, (28.10.2002), "İşim Baykal'a kalmadı", <https://www.yenisafak.com/arsiv/2002/ekim/28/politika.html>, (Erişim: 10 Şubat 2018).

Yeni Şafak, (20.10.2002), "Ya İSKİ'li CHP ya Tayyip'li İstanbul", <https://www.yenisafak.com/arsiv/2002/ekim/20/politika.html>. (Erişim: 10 Şubat 2018).

Yeni Şafak, (15.07.2007), "Kazlıçeşme'de Tarihi Gün", <https://www.yenisafak.com/gundem/kazlicesmede-tarihi-gun-56055>. (Erişim: 10 Şubat 2018).

Youtube, (17.06.2018), "Cumhurbaşkanı Erdoğan, AK Parti Büyük İstanbul Mitingi", <https://www.youtube.com/watch?v=TqP05H529fA&list=PLpTsaxOpr ofQdkalvXd3TDVt-SJdAoMi0&index=3&t=0s>.

Youtube, (03.06.2018), "Cumhurbaşkanı Erdoğan, AK Parti Diyarbakır mitinginde konuştu", <https://www.youtube.com/watch?v=JHpDQsSuhL0&list=PLpTsaxOpr ofQdkalvXd3TDVt-SJdAoMi0&index=1>.